

“ПИГМАЛИОН-ЕФЕКТЪТ” ПРИ ВЪЗПРИЕМАНЕ ОТ УЧИТЕЛЯ НА ДЕЦАТА ОТ ОСНОВНИТЕ ЕТНОСИ В БЪЛГАРИЯ

ИВАН П. ИВАНОВ

ПОСТАНОВКА НА ПРОБЛЕМА

Педагогиката и психологията разкриха много особености на детето като обект и субект на педагогическа дейност. Същевременно няма почти никаква информация за особеностите на децата от различните етноси, които живеят у нас. В значимите изследвания, проведени през последните години от Ж.Георгиев, Е.Марушиякова, В.Попов, Х.Кючуков, И.Томова и др. [1;2;3;4; 5;6] липсват данни за децата от малцинствените групи, а ако ги има, те са най-общи и обикновено не са на сравнителна и емпирична основа. Нещо повече, ние не знаем достатъчно дори за особеностите на българчето, съпоставени с тези на другите деца у нас и по света. Като резултат се получават някакви “общии” педагогика и психология, неотчитащи особеностите на основните етноси и слабо обслужващи реалните нужди на практиката.

Терминът *“Пигмалион- ефект”* е употребен за пръв път от Роберт Розентал и Ленар Якобсон [9] за означаване на ефекта от поведението на учителя спрямо децата от класа, породено от отношението му към тях (осъзнато и неосъзнато). Очакванията му към различните категории ученици предизвикват ответен ефект, изразяващ се в това, че считаният за по-интелигентен или по-неинтелигентен (културен, добър и пр.) се изявява като такъв. Учителят най-често непреднамерено насочва развитието на учениците си в рамки, отговарящи на формираните му по всевъзможни пътища представи за тях. Изследванията на Розентал и Якобсон са свързани с оценката на интелекта на учениците, но в последствие терминът “Пигмалион- ефект” се свързва изобщо с качествата им.

Няма съмнение, че съществува “Пигмалион-ефект” на етническа основа при рефлексията на учениците от учителя. Един учител винаги възприема учениците от позициите на собствените си представи, елементи на неговото съзнание и самосъзнание. В основата на отношението към собствения и другите етноси е етническото съзнание и самосъзнание, но то се модифицира и променя в зависимост от други фактори - професия, пол, образование, възраст и др.

Етническото съзнание се формира при взаимодействието с другите етнически групи и отразява знанието за другите, отношението към тях, оценка на качествата им. Осъзнаването на особеностите на другите не може да стане без осъзнаване на собствените особености. Етносамосъзнанието е представено в езика, обичаите, традициите, предразсъдъците и пр. То се проявява в идентификация, система от етнодиференциращи символи и представи, етнически автостереотипи, етнически чувства и стереотипи.

Типично явление е етноцентризмът. Собственият етнос е най-добрият, а “другите” и тяхната култура се възприемат като неправилна, некачествена или неморална. Това прозира дори в

естетическите оценки. При изследвания на своята собствена група обикновено се приписват около два пъти повече положителни свойства.

Етническите стереотипи са специфичен елемент на етническото самосъзнание. Те са свързани с недиференцирани, груби и пристрастни оценки; остават стабилни в течение на много дълъг период от време, усвояват се още от детска възраст. Те са цялостни, с ярко изразена оценъчна и ценностна окраска, устойчиви, ригидни, консервативни, преимуществено негативни, служат за "филтър", през който се възприема реалността.

Расовите и етнически предразсъдъци, които са свързани с етническите стереотипи са съществували винаги. Най-често това се изразява в омаловажаване на интелектуалните, морални и личностни качества на "другите" и надценяване на "своите", но са известни и други форми: реално пречене на израстването на "другите" в социалната йерархия; протезиране на "другите" на думи и същевременно избягване на тесните отношения с тях и пр.

В настоящата статия са изложени данни от изследване на "Пигмалион-ефектът" при възприемането от учителя на деца от трите основни етноси, живеещи в България - българчета, турчетата и циганчета (роми).

МЕТОДИКА

Изследването има четири части:

1. Представа на учителите за агресивността на децата

Известни са три типични схващания за основата на агресивността: схващането за изключително биологическата основа на човешката агресивност (Лоренц, Фройд, и др.); схващането за агресията като социална реакция на фрустриращата обстановка. (Долард и Милър); схващането, че агресивността е социално обусловена модификация на вродените склонности от заучените реакции: миналия опит, научаване (Бърковиц, Бандура).

Агресивността на децата, социализиращи се в дадена социокултурна среда зависи от някои особености на родителите (най-вече прилаганите от родителите възпитателни методи за контролиране на поведението на децата) и определени специфични черти на детето, особеностите на връстниците, училищната среда и културните модели, свързани с насилието и представяни по медиите.

При деца от различни култури, типовете агресивни реакции и честота на агресивните актове съвпадат почти напълно. С възрастта протича смяна във формата на агресията и намалява общата агресивност (Х.Хекхаузен).

Според А.Бъс (А.Н. Buss) проявленията на агресивността са: телесна (физическа), вербална (словесна), индиректна (косвена), опозиционно поведение (негативизъм), агресивна раздразнителност (гняв), агресивно недоверие (подозрителност), ревност и омраза, чувство за вина след агресия.

Като методически инструментариум е използван въпросникът "Бъс-Дюрке" [10].

2. Представа за детето като агент на междуличностни отношения

Тимоти Лири (Т. Leary) е последовател в социалната психология на идеите на Х.Съливан и разработва през 60-те години теория и метод за диагностика на междуличностните отношения,

наричан "Многоаспектна квантификация на междуличностните отношения". Според него в процеса на взаимодействието си с обкръжаващите личността проявява определен стил на поведение. Реализирайки потребността си от общуване, човек съобразява своето поведение с оценките на значимите други, т.е. винаги реализира актуализирано поведение. Методиката, се използва за диагностика на междуличностните отношения и свойства на личността, съществени при взаимодействието с другите хора. Позволява да се регистрират нивото и насоката на междуличностните експектации, зоната на най-силните конфликти, техните причини и т.н. Измерват се две основни променливи: характерологичната насоченост на междуличностното поведение на индивида и степента на адекватност на неговата представа за собственото Аз [8].

Според Лири в процеса на взаимодействието си с обкръжаващите, личността проявява определен стил на поведение. Човек винаги реализира 8 типа отношения към другите: властно-лидерско, независимо-доминиращо, праволинейно-агресивно, недоверчиво-скептично, покорно-срамежливо, зависимо-послушно, сътрудничащо-конвенционално, отговорно-великодушно. Използван е Тест на Тимоти Лири [8].

3.Представа за качества на личността, които имат значение за възпитателната работа в училище

Въпросът за качества на личността, които имат значение за възпитателната работа в училище е дискуссионен. Известни са различни подходи, изразяващи се в крайна сметка в по-дълъг или по-кратък списък от качества. Вместо да навлизаме в спор с другите автори, решихме да им противопоставим един "нов" такъв списък, в който фигурират 49 качества и при разработването на който са използвани други подобни списъци. Основната идея е да се опише достатъчно пълно образа на детето, като за предпочитане е неточността пред липсата на характеристика. Всъщност съставянето на такъв списък от качества е много трудна работа, тъй като в основата му трябва да стои теория за личността. В случая е подходено по-скоро събирателно. Списъкът включва: активна жизнена позиция, амбициозност, вежливост, великодушие, винаги готов да прави услуга, висока обща култура, високо самочувствие, впечатлителност, гъвкавост на мисленето, да се разбира с родителите си, дисциплинираност (самоконтрол, сила на Свръхаза), добър ученик, добро семейно възпитание, експанзивност, любознателност, интелектуалност, искреност, колективизъм, критичност, методичност, може да се оправя съвсем сам, насоченост повече да дава на другите, обичан от своите другари, общителност, организираност, отзивчивост, откровеност, патриотизъм, послушание, постоянство, радикализъм, рационализъм (разумност), самокритичност, самостоятелност, сдържаност, скромност, смелост, сръчност, тактичност, творчество в работата, трудолюбие, уважение към труда на другите, упоритост, устойчив интерес към ученето, физическа сила и здраве, физическа красота, хуманизъм, честност, чувство за отговорност.

4.Представа на учителите за потребностите на учениците

Основополагащата роля на потребностите в структурата на човешката личност е всеизвестна. Те са относително устойчиви особености на психиката и са неразривно свързани с насочеността на личността, нейните интереси, регулация и саморегулация на поведението.

Потребностите на детето имат огромно значение за неговото възпитание и развитие. Не може да се говори за познаване на детските особености без диагностика и оценка на тази страна на неговата личност.

Една от основните теории за човешките потребности е тази на Х.А.Мъри (H.A.Murray). Това е концепция, съдържаща най-дългия и вероятно най-подробния списък на човешките потребности. Много точна характеристика на тази концепция прави К. Облуховски: "Опростявайки неговата твърде сложна концепция, можем да кажем, че според нея потребността е определена хипотетична конструкция, произтичаща от анализа на определено поведение в дадена ситуация. Можем да я наречем характеристика на определено поведение. Следователно класификацията на потребностите, дадена от Мъри можем да разглеждаме като систематизация на различните типове поведение от гледна точка на тяхната връзка с вътрешните или външни ситуации." [7,83]

Човешките потребности са: потребност от постижения, потребност от разяснение, потребност от познание, потребност от създаване, потребност избягване на порицание, потребност избягване на физически травми, потребност от придобиване, потребност избягване на неуспехите, потребност от общество, потребност от уважение, потребност грижа за другите, потребност от ред, потребност от развлечения, потребност от приятни усещания, потребност от секс, потребност от грижа от страна на другите, потребност от автономия, потребност от изолация, потребност от одобрение, потребност от доминиране, потребност от показност, потребност от отстъпване, потребност от компенсация, потребност от самооправдание.

Използван е "Автопортрет - потребности и стремежи на Морис Стейн" за диагностика по теорията на Мъри [10].

Учителите оценяват всеки от айтемите от позициите на децата от трите етноса: българи, турци и цигани (роми). Оценката се прави по петстепенна скала. Инструкцията е да не се визира определено и конкретно дете, а да се обобщят мненията за целия етнос.

В извадката са включени предимно учители, които работят с деца от поне два от трите етноса.

Изследвани са 100 учители през 1996 г.

РЕЗУЛТАТИ

БЪЛГАРЧЕТАТА

- **Българчетата** доминират по отношение на по-голямата част от качествата, по които учителите ги оценяват. Средната им оценка е 0,72 при възможна 1,00. Най-високо са оценени в качествата: честност (0,80), висока обща култура (0,80), активна жизнена позиция (0,81), упоритост (0,82), амбициозност (0,82), добро семейно възпитание (0,82), общителност (0,83), добър ученик (0,85), интелектуалност (0,86), любознателност (0,92). Най-ниско са оценени в качествата: насоченост повече да дава на другите (0,54), самокритичност (0,54), радикализъм (0,55), сдържаност (0,56), винаги готов да прави услуга (0,57), постоянство (0,61), скромност (0,62), тактичност (0,62).

Любознателност	0,88	Да се разбира с родителите си	0,77	Смелост	0,68
Интелектуалност	0,86	Рационализъм (разумност)	0,76	Самостоятелност	0,68
Добър ученик	0,85	Хуманизъм	0,75	Физическа сила и здраве	0,67
Общителност	0,83	Творчество в работата	0,74	Впечатлителност	0,67
Упоритост	0,82	Патриотизъм	0,74	Чувство за отговорност	0,66
Добро семейно възпитание	0,82	Гъвкавост на мисленето	0,74	Може да се оправя съвсем сам	0,63
Амбициозност	0,82	Организираност	0,73	Дисциплинираност(самоконтрол)	0,63
Активна жизнена позиция	0,81	Методичност	0,73	Тактичност	0,62
Честност	0,80	Вежливост	0,73	Скромност	0,62
Трудолюбие	0,80	Откровеност	0,72	Постоянство	0,61
Сръчност	0,80	Великодушие	0,72	Винаги готов да прави услуга	0,57
Обичан от своите другари	0,80	Отзивчивост	0,71	Сдържаност	0,56
Искреност	0,80	Уважение към труда на другите	0,70	Радикализъм	0,55
Висока обща култура	0,80	Колективизъм	0,70	Самокритичност	0,54
Високо самочувствие	0,79	Послушание	0,69	Насоченост повече да дава на другите	0,54
Физическа красота	0,77	Критичност	0,69		
Устойчив интерес към ученето	0,77	Експанзивност	0,69		

- Учителите ги възприемат като властни (с лидерски нагласи) (0,62), независими (доминиращи) (0,53), отхвърлящи авторитетите, бунтари (0,50), но и сътрудничащи (конвенционални) (0,57), отговорни (великодушни) (0,56), покорни (0,52), зависими и водими (0,51). Те са с най-хармонично съчетание на двете противоположни тенденции в поведението (доминантност и доброжелателност в съотношение 56%:44%).

ВЛО	НДО	ПАО	НСО	ПСО	ЗПО	СКО	ОВО
0.62	0.53	0.50	0.47	0.52	0.51	0.57	0.56

- Българчетата** се възприемат като децата с най-високо общо равнище на потребностно развитие. В най-висока степен у тях са развити потребностите от: общество (0,86), от постижения (0,84), от познание (0,84), от приятни усещания (0,83), от показност (0,82), от разяснение (0,81), от ред (0,81). По-слабо са развити потребностите от отстъпване (0,52), от изолация (0,48), от секс (0,45).

Потр. от постижения	0.84	Потр. от общество	0.86	Потр. от автономия	0.66
Потр. от разяснение	0.81	Потр.от уважение	0.73	Потр. от изолация	0.48
Потр. от познание	0.84	Потр. грижа за другите	0.70	Потр. от одобрение	0.78
Потр. от създаване	0.75	Потребност от ред	0.81	Потр. от доминирание	0.68
Потр. изб.порицание	0.68	Потр. от развлечения	0.82	Потр. от показност	0.82
Потр. изб.физ. травми	0.76	П. от приятни усещания	0.83	Потр. от отстъпване	0.52
Потр. от придобиване	0.69	Потребност от секс	0.45	Потр. от компенсация	0.73
Потр. изб. неуспехите	0.71	Потр. грижа от другите	0.66	Потр.от самооправдание	0.67

- Учителите оценяват българчетата като най-малко агресивни (0,40). Те получават оценки под 0,5 по всички проявления на агресивното поведение и отношения на личността с изключение на чувството за вина, където доминират над другите (0,52).

ТА	ВА	МА	ОП	АР	АН	РО	ЧВ
0,36	0,44	0,39	0,34	0,39	0,36	0,37	0,52

ТУРЧЕТАТА

- В очите на учителите **турчетата** са вторият по качество етнос, като общата им оценка е близка до тази на българчетата - 0,62.

- Турчетата** доминират над другите етноси в няколко качества, които са в логическа връзка помежду си - дисциплинираност (0,65), колективизъм (0,76), уважение към труда на другите

(0,69), сдържаност (0,63), скромност (0,57), чувство за отговорност (0,68). Много високо (над 0,7) са оценени и в проявлението на такива качества като вежливост (0,71), високо самочувствие (0,71), разбирателство с родителите (0,76), любознателност (0,68), организираност (0,70), физическа сила и здраве (0,72), упоритост (0,78), трудолюбие (0,79). Най-ниско се оценяват в: радикализъм (0,39), методичност (0,40), интелектуалност (0,50), рационализъм (0,53), великодушие (0,50), винаги готов да прави услуга (0,50), впечатлителност (0,50), патриотизъм (0,51).

Трудолюбие	0,79	Амбициозност	0,67	Добър ученик	0,56
Упоритост	0,78	Самостоятелност	0,66	Насоченост повече да дава на другите	0,55
Колективизъм	0,76	Устойчив интерес към ученето	0,65	Самокритичност	0,54
Да се разбира с родителите си	0,76	Общителност	0,65	Добро семейно възпитание	0,54
Активна жизнена позиция	0,76	Дисциплинираност(самоконтрол)	0,65	Рационализъм (разумност)	0,53
Физическа сила и здраве	0,72	Постоянство	0,64	Обичан от своите другари	0,53
Високо самочувствие	0,71	Гъвкавост на мисленето	0,64	Експанзивност	0,53
Вежливост	0,71	Висока обща култура	0,64	Може да се оправя съвсем сам	0,52
Физическа красота	0,70	Хуманизъм	0,63	Патриотизъм	0,51
Организираност	0,70	Сдържаност	0,63	<i>Интелектуалност</i>	<i>0,50</i>
Уважение към труда на другите	0,69	Отзивчивост	0,63	<i>Впечатлителност</i>	<i>0,50</i>
Чувство за отговорност	0,68	Откровеност	0,62	<i>Винаги готов да прави услуга</i>	<i>0,50</i>
Честност	0,68	Тактичност	0,60	<i>Великодушен</i>	<i>0,50</i>
Любознателност	0,68	Критичност	0,60	<i>Методичност</i>	<i>0,40</i>
Искреност	0,68	Послушание	0,59	<i>Радикализъм</i>	<i>0,39</i>
Сръчност	0,67	Скромност	0,57		
Смелост	0,67	Творчество в работата	0,56		

- **Турчетата** се възприемат като недоверчиви (скептични) (0,50), покорни (срамежливи) (0,53), податливи на власт (без лидерски нагласи) (0,50), зависими (0,50). Балансът между доминантност и доброжелателност е изместен по посока на доброжелателността (67%:33%). В междуличностните си отношения те са много по-склонни към конформност, дружелюбие, доброжелателност, отколкото към протест, агресивност, бунтарство.

ВЛО	НДО	ПАО	НСО	ПСО	ЗПО	СКО	ОВО
0.50	0.50	0.51	0.50	0.53	0.50	0.49	0.49

- **Турчетата** се възприемат като деца със средно равнище на развитие на потребностната сфера. Високо развити у тях са потребностите от придобиване (0,69), одобрение (0,67) и показност (0,68), от развлечения (0,65), от уважение (0,63), от общество (0,63), а най-ниско - потребностите от секс (0,51), от създаване (0,47), от безопасност като стремеж за избягване на порицанието (0,47), от грижа от страна на другите (0,51), от изолация (0,46), от отстъпване (0,43).

Потр. от постижения	0.53	Потр. от общество	0.63	Потр. от автономия	0.64
Потр. от разяснение	0.60	Потр.от уважение	0.63	Потр. от изолация	0.46
Потр. от познание	0.63	Потр. грижа за другите	0.63	Потр. от одобрение	0.67
Потр. от създаване	0.47	Потребност от ред	0.53	Потр. от доминиране	0.61
Потр. изб.порицание	0.48	Потр. от развлечения	0.65	Потр. от показност	0.68
Потр. изб.физ. травми	0.62	П. от приятни усещания	0.62	Потр. от отстъпване	0.43
Потр. от придобиване	0.69	Потребност от секс	0.51	Потр. от компенсация	0.60
Потр. изб. неуспехите	0.59	Потр. грижа от другите	0.51	Потр.от самооправдание	0.62

- **Турчетата и българчетата** се възприемат по-скоро като близки и сходни по агресивност (0,47 и 0,40), отколкото като различни. Те се оценяват приблизително на едно равнище, като турчетата са малко по-агресивни по всички показатели (с по 0,3-1,6), с изключение на чувството

за вина, но и там разликата не е голяма (0,40 срещу 0,52). Противопоставянето в съзнанието на учителите на българчетата и турчетата от една страна и циганчетата - от друга е очевидно.

ТА	ВА	МА	ОП	АР	АН	РО	ЧВ
0,52	0,47	0,47	0,37	0,52	0,45	0,54	0,40

ЦИГАНЧЕТАТА

- Качествата на **циганчетата** се оценяват много ниско (0,35). Оценки на нивото на другите два етноса те получават само за: физическа сила и здраве (0,64), физическа красота (0,55), високо самочувствие (0,60), общителност (0,62), впечатлителност (0,62), смелост (0,65), колективизъм (0,66). В същото време някои качества се оценяват по следния начин: интелектуалност (0,12), добро семейно възпитание (0,10), методичен (0,11), добър ученик (0,12), дисциплинираност (0,13), откровеност (0,16), рационализъм (0,19)...

Колективизъм	0,66	<u>Самостоятелност</u>	0,40	<u>Любознателност</u>	0,30
Смелост	0,65	<u>Самокритичност</u>	0,40	<u>Постоянство</u>	0,29
Физическа сила и здраве	0,64	<u>Вежливост</u>	0,40	<u>Обичан от своите другари</u>	0,27
Общителност	0,62	<u>Искреност</u>	0,38	<u>Устойчив интерес към ученето</u>	0,26
Впечатлителност	0,62	<u>Сръчност</u>	0,37	<u>Дисциплинираност(самоконтрол)</u>	0,24
Високо самочувствие	0,60	<u>Радикализъм</u>	0,37	<u>Висока обща култура</u>	0,24
Физическа красота	0,55	<u>Организираност</u>	0,37	<u>Да се разбира с родителите си</u>	0,23
<u>Хуманизъм</u>	0,49	<u>Великодушие</u>	0,36	<u>Послушание</u>	0,20
<u>Активна жизнена позиция</u>	0,49	<u>Насоченост повече да дава на другите</u>	0,35	<u>Рационализъм (разумност)</u>	0,19
<u>Упоритост</u>	0,47	<u>Творчество в работата</u>	0,34	<u>Амбициозност</u>	0,19
<u>Експанзивност</u>	0,44	<u>Тактичност</u>	0,34	<u>Откровеност</u>	0,16
<u>Гъвкавост на мисленето</u>	0,44	<u>Може да се оправя съвсем сам</u>	0,33	<u>Интелектуалност</u>	0,12
<u>Винаги готов да прави услуга</u>	0,44	<u>Чувство за отговорност</u>	0,32	<u>Добър ученик</u>	0,12
<u>Патриотизъм</u>	0,43	<u>Трудолюбие</u>	0,32	<u>Методичен</u>	0,11
<u>Отзивчивост</u>	0,43	<u>Скромност</u>	0,32	<u>Добро семейно възпитание</u>	0,10
<u>Критичност</u>	0,43	<u>Честност</u>	0,31		
<u>Уважение към труда на другите</u>	0,41	<u>Сдържаност</u>	0,30		

- Циганчетата** се възприемат като непослушни (0,40), властни (0,49), не сътрудничащи (0,45), безотговорни (0,40), неподчиняващи се (0,42), независими, бунтари (0,40)... със силно нарушен баланс по посока на доминантността (79%:21%) - един доста негативен образ.

ВЛО	НДО	ПАО	НСО	ПСО	ЗПО	СКО	ОВО
0.49	0.37	0.45	0.42	0.46	0.40	0.45	0.40

- Циганчетата** се възприемат като децата с най-слабо общо развитие на потребностната сфера. У тях с по-високо развитие са потребностите от развлечения (0,82), от секс (0,60), от автономия (0,59), от одобрение (0,51), от показност (0,60), от самооправдание (0,53). Най-ниско са развити потребностите от безопасност като стремеж за избягване на порицанието (0,13), от постижения (0,19), от разяснение (0,22), от създаване (0,21), от избягване на неуспехите (0,20), от ред (0,11), от компенсация (0,22).

Потр. от постижения	0.19	Потр. от общество	0.34	Потр. от автономия	0.59
Потр. от разяснение	0.22	Потр.от уважение	0.29	Потр. от изолация	0.33
Потр. от познание	0.43	Потр. грижа за другите	0.32	Потр. от одобрение	0.51

Потр. от създаване	0.21	Потребност от ред	0.11	Потр. от доминиране	0.36
Потр. изб. порицание	0.13	Потр. от развлечения	0.82	Потр. от показност	0.60
Потр. изб. физ. травми	0.30	П. от приятни усещания	0.46	Потр. от отстъпване	0.25
Потр. от придобиване	0.38	Потребност от секс	0.60	Потр. от компенсация	0.22
Потр. изб. неуспехите	0.20	Потр. грижа от другите	0.34	Потр.от самооправдание	0.53

- Учителите ги възприемат като най-агресивни (0,60). Те доминират във всички направления на агресивното поведение (оценки 0,58-0,84) с изключение на агресивното недоверие (подозрителност) (0,39) и особено в чувството за вина, където са с най-ниски показатели (0,26). Съчетанието на висока обща агресивност и ниско чувство за вина е извънредно опасно. Циганчетата в очите на учителите се ползват именно с реномето на "опасни" и потенциално склонни към крайно агресивно и то разнообразно по проявленията си поведение.

ТА	ВА	МА	ОП	АР	АН	РО	ЧВ
0,84	0,73	0,61	0,57	0,68	0,39	0,69	0,26

ВЛИЯНИЕ НА НЯКОИ СОЦИАЛНИ И ДЕМОГРАФСКИ ФАКТОРИ ПРИ ФОРМИРАНЕ НА ПРЕДСТАВИТЕ

Върху представата на учителя за децата влияят множество фактори, сред които най-характерните са социално-демографските. Те ще бъдат представени по-долу, като са дадени оценки, формирани от всичките параметри на изследването.

1. Влияние на възрастта на учителите

- Най-високи средни оценки на трите етноса дават най-старите (0,57) и най-младите (0,55) учители, докато във възрастовия период 26-55 год, те са на ниво 0,53 - 0,54.

до 25			26-35			36-45			46-55		
б	т	ц	б	т	ц	б	т	ц	б	т	ц
0.66	0.60	0.38	0.65	0.55	0.38	0.69	0.56	0.37	0.72	0.58	0.42

- Само оценките на българчетата нарастват с нарастването на възрастта на учителите (0,66-0,72).

- В повечето случаи при турчетата и циганчетата няма ясно изразена тенденция, свързана с възрастта на учителите и това е фактор, по-скоро слабо влияещ на общата оценка на двата малцинствени етноса. Вариациите са в тесни граници и по отделните насоки на изследването си противоречат. Още повече, че тези вариации са в границите на 0,05 - 0,06 пункта.

- При оценката на потребностната сфера, има две тенденции, свързани с възрастта на учителите: спад на оценките до 35 г. възраст (0,58 до 0,53) и повишаване след това (до 0,65), Тези тенденции се проявяват по отношение на българчетата (0,73 - 0,69 - 0,87) и турчетата (0,66 - 0,54 - 0,67), но не и спрямо циганчетата. Техните оценки са стабилни на ниво 0,36 - 0,40.

	ДО 25			26-35			36-45			45-55		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
Потр. от постижения	0.77	0.68	0.32	0.85	0.44	0.17	0.88	0.58	0.13	1.00	0.50	0.00
Потр. от разяснение	0.91	0.73	0.27	0.76	0.54	0.24	0.79	0.58	0.17	1.00	0.67	0.17

Потр. от познание	0.77	0.77	0.64	0.80	0.61	0.48	0.96	0.54	0.13	1.00	0.50	0.17
Потр. от създаване	0.64	0.46	0.09	0.76	0.41	0.22	0.79	0.54	0.25	0.83	0.67	0.33
Потр. изб.порицание	0.64	0.50	0.14	0.65	0.41	0.13	0.75	0.58	0.08	0.83	0.50	0.17
Потр. изб.физ. травми	0.77	0.77	0.36	0.67	0.59	0.30	0.88	0.54	0.25	1.00	0.67	0.00
Потр. от придобиване	0.68	0.77	0.32	0.63	0.59	0.37	0.79	0.79	0.42	1.00	1.00	0.67
Потр. изб. неуспехите	0.86	0.73	0.46	0.61	0.54	0.15	0.75	0.54	0.08	1.00	0.50	0.00
Потр. от общество	0.77	0.82	0.36	0.87	0.57	0.37	0.92	0.54	0.21	1.00	0.83	0.50
Потр.от уважение	0.64	0.68	0.41	0.74	0.61	0.24	0.79	0.58	0.25	0.83	0.67	0.33
Потр. грижа за други.	0.68	0.50	0.23	0.67	0.59	0.37	0.75	0.79	0.29	1.00	1.00	0.50
Потребност от ред	0.86	0.59	0.14	0.76	0.50	0.09	0.83	0.54	0.08	0.83	0.50	0.17
Потр. от развлечения	0.86	0.82	0.82	0.85	0.61	0.83	0.75	0.58	0.79	0.67	0.67	1.00
П. от приятни усещания	0.77	0.68	0.18	0.85	0.57	0.46	0.88	0.63	0.67	0.83	0.83	0.67
Потребност от секс	0.55	0.55	0.59	0.41	0.41	0.57	0.42	0.67	0.67	0.67	0.83	0.67
Потр. грижа от другите	0.64	0.55	0.18	0.63	0.48	0.37	0.71	0.50	0.38	0.67	0.67	0.67
Потр. от автономия	0.77	0.59	0.41	0.65	0.70	0.70	0.54	0.54	0.50	0.83	0.83	0.83
Потр. от изолация	0.46	0.46	0.18	0.44	0.39	0.30	0.58	0.58	0.46	0.83	0.67	0.83
Потр. от одобрение	0.82	0.82	0.55	0.80	0.63	0.46	0.67	0.63	0.58	0.83	0.50	0.50
Потр. от доминиране	0.73	0.68	0.46	0.63	0.59	0.37	0.75	0.54	0.21	0.67	0.67	0.33
Потр. от показност	0.86	0.82	0.50	0.80	0.67	0.65	0.83	0.54	0.54	0.67	0.83	0.50
Потр. от отстъпване	0.55	0.46	0.18	0.39	0.37	0.24	0.71	0.50	0.33	1.00	0.50	0.33
Потр. от компенсация	0.77	0.68	0.18	0.70	0.52	0.26	0.75	0.67	0.17	1.00	0.50	0.17
Потр.от самооправд.	0.82	0.68	0.59	0.63	0.52	0.46	0.58	0.71	0.67	0.83	0.67	0.17

- При оценяването на качествата на личността, най-ясна е тенденцията при българчетата: с нарастването на възрастта на учителите нарастват оценките им от 0,69 до 0,74. При турчетата тенденцията е оценките да намаляват: 0,64-0,59. При циганчетата вариациите на оценките са по-големи: 0,32-0,41. В повечето случаи няма ясно изразена тенденция, свързана с възрастта на учителите и по-скоро това е фактор, слабо влияещ на оценката.

	ДО 25			26-35			36-45			45-55		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
Активна жизнена позиция	0.9	0.8	0.6	0.8	0.7	0.5	0.8	0.9	0.4	0.9	0.7	0.3
Амбициозност	0.9	0.6	0.1	0.8	0.7	0.2	0.8	0.6	0.1	0.5	0.5	0.3
Вежливост	0.7	0.6	0.3	0.8	0.8	0.4	0.7	0.7	0.4	0.8	0.8	0.5
Великодушие	0.7	0.7	0.2	0.7	0.5	0.4	0.9	0.4	0.4	0.5	0.5	0.8
Винаги готов да прави услуга	0.5	0.6	0.4	0.5	0.5	0.4	0.6	0.4	0.6	0.8	0.5	0.5
Висока обща култура	0.8	0.7	0.2	0.8	0.6	0.3	0.8	0.7	0.2	0.8	0.6	0.3
Високо самочувствие	0.8	0.7	0.7	0.8	0.6	0.6	0.7	0.8	0.6	0.8	0.9	0.5
Впечатлителност	0.5	0.5	0.7	0.7	0.5	0.7	0.7	0.5	0.5	1.0	0.5	0.5
Гъвкавост на мисленето	0.8	0.7	0.5	0.7	0.7	0.4	0.6	0.6	0.5	0.8	0.6	0.5
Да се разбира с родителите	0.7	0.9	0.4	0.8	0.8	0.2	0.8	0.6	0.1	0.8	0.8	0.3
Дисциплинираност	0.7	0.5	0.2	0.7	0.7	0.2	0.6	0.7	0.2	0.8	0.6	0.4
Добър ученик	0.9	0.7	0.3	0.8	0.5	0.1	0.9	0.6	0.0	0.8	0.5	0.0
Добро семейно възпитание	0.8	0.7	0.1	0.8	0.5	0.1	0.9	0.6	0.1	0.8	0.3	0.0
Експанзивност	0.8	0.7	0.5	0.7	0.4	0.4	0.7	0.5	0.4	1.0	0.5	0.5
Любознателност	0.8	0.7	0.3	0.9	0.7	0.3	0.9	0.7	0.3	0.8	0.8	0.4
Интелектуалност	0.9	0.5	0.2	0.8	0.5	0.1	1.0	0.5	0.0	1.0	0.0	0.0
Искреност	0.7	0.6	0.3	0.9	0.8	0.4	0.8	0.6	0.3	0.7	0.6	0.4
Колективизъм	0.6	0.8	0.8	0.8	0.7	0.7	0.6	0.8	0.6	0.7	0.9	0.5
Критичност	0.6	0.6	0.3	0.7	0.6	0.5	0.7	0.5	0.4	0.8	0.7	0.6
Методичен	0.7	0.5	0.2	0.7	0.3	0.0	0.8	0.5	0.2	0.8	0.5	0.0
Може да се оправя сам	0.5	0.6	0.4	0.6	0.5	0.3	0.8	0.6	0.3	0.5	0.3	0.5
Нас.оч. да дава на другите	0.5	0.5	0.3	0.6	0.6	0.4	0.4	0.6	0.2	0.4	0.4	0.5
Обичан от своите другари	0.7	0.6	0.3	0.8	0.5	0.2	0.8	0.5	0.3	0.8	0.8	0.8
Общителност	0.8	0.7	0.6	0.9	0.6	0.6	0.8	0.7	0.6	0.9	0.6	0.3
Организираност	0.8	0.7	0.2	0.7	0.7	0.4	0.7	0.7	0.4	0.8	0.8	0.5
Отзивчивост	0.6	0.6	0.3	0.8	0.6	0.5	0.7	0.6	0.3	0.7	0.6	0.7
Откровеност	0.5	0.6	0.1	0.8	0.7	0.2	0.8	0.6	0.1	0.8	0.5	0.3
Патриотизъм	0.6	0.6	0.4	0.8	0.5	0.5	0.7	0.4	0.3	1.0	0.4	0.3
Послушание	0.5	0.7	0.2	0.7	0.6	0.2	0.8	0.5	0.1	0.8	0.5	0.3

Постоянство	0.6	0.7	0.2	0.6	0.6	0.4	0.6	0.6	0.3	0.6	0.7	0.2
Радикализъм	0.7	0.4	0.2	0.5	0.4	0.4	0.5	0.4	0.4	1.0	0.5	0.5
Рационализъм (разумност)	0.7	0.6	0.3	0.7	0.5	0.1	0.8	0.5	0.1	0.7	0.5	0.6
Самокритичност	0.5	0.6	0.3	0.6	0.6	0.4	0.4	0.4	0.4	0.7	0.3	0.3
Самостоятелност	0.6	0.8	0.3	0.7	0.7	0.4	0.6	0.6	0.4	0.7	0.7	0.7
Сдържаност	0.5	0.6	0.3	0.6	0.7	0.3	0.5	0.5	0.3	0.7	0.8	0.3
Скромност	0.5	0.5	0.3	0.6	0.6	0.3	0.7	0.6	0.3	0.8	0.5	0.3
Смелост	0.6	0.6	0.6	0.7	0.7	0.7	0.7	0.7	0.6	0.6	0.8	0.7
Сръчност	0.8	0.8	0.6	0.8	0.7	0.3	0.9	0.6	0.3	0.8	0.5	0.5
Тактичност	0.6	0.6	0.3	0.7	0.6	0.4	0.6	0.5	0.3	0.7	0.6	0.3
Творчество в работата	0.7	0.6	0.3	0.8	0.6	0.4	0.7	0.5	0.3	0.8	0.5	0.3
Трудолюбие	0.7	0.8	0.3	0.8	0.8	0.4	0.9	0.8	0.2	0.7	0.7	0.3
Уваж. към труда на другите	0.7	0.7	0.4	0.7	0.8	0.4	0.7	0.5	0.3	0.8	0.8	0.8
Упоритост	0.8	0.8	0.2	0.8	0.7	0.6	0.9	0.8	0.5	0.7	0.9	0.6
Устойчив интерес към ученето	0.8	0.7	0.3	0.8	0.7	0.3	0.8	0.6	0.1	0.8	0.6	0.1
Физическа сила и здраве	0.7	0.8	0.5	0.7	0.8	0.6	0.5	0.6	0.8	0.3	0.5	0.8
Физическа красота	0.7	0.6	0.5	0.8	0.7	0.6	0.8	0.7	0.6	0.9	0.8	0.5
Хуманизъм	0.7	0.6	0.4	0.8	0.7	0.5	0.7	0.5	0.4	0.8	0.6	0.6
Честност	0.7	0.6	0.2	0.8	0.8	0.4	0.9	0.6	0.3	0.8	0.6	0.2
Чувство за отговорност	0.6	0.7	0.2	0.7	0.7	0.4	0.6	0.6	0.2	0.7	0.8	0.3

- При оценката на децата като агенти на междуличностни отношения, структурата на оценките е една и съща - стандартната, вариациите са в тесни граници: на българчетата от 0,53 до 0,54; на турчетата от 0,49 до 0,51; на циганчетата от 0,42 до 0,45.

	ДО 25			26-35			36-45			45-55		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
ВЛО	0.60	0.54	0.51	0.64	0.47	0.48	0.60	0.53	0.47	0.63	0.51	0.53
НДО	0.52	0.54	0.42	0.52	0.47	0.34	0.56	0.53	0.38	0.56	0.51	0.41
ПАО	0.49	0.49	0.45	0.51	0.49	0.47	0.51	0.56	0.43	0.51	0.52	0.44
НСО	0.48	0.48	0.47	0.45	0.49	0.41	0.50	0.52	0.41	0.48	0.48	0.40

	ДО 25			26-35			36-45			45-55		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
ПСО	0.54	0.54	0.49	0.50	0.50	0.45	0.55	0.57	0.45	0.46	0.50	0.47
ЗПО	0.54	0.51	0.41	0.51	0.52	0.41	0.51	0.45	0.37	0.46	0.45	0.42
СКО	0.58	0.51	0.45	0.56	0.50	0.44	0.56	0.47	0.50	0.59	0.45	0.42
ОВО	0.59	0.49	0.37	0.55	0.50	0.40	0.55	0.47	0.46	0.59	0.51	0.40

- При оценката на агресивността, с нарастването на възрастта на учителите се забелязват две тенденции: до 35 г. и след това. Общата оценка от 0,49 на 25 -годишните, намалява до 0,44 при 35 -годишните учители. След това започва да расте и достига 0,58 при учителите на 55 г. С възрастта след 35 г. учителите стават по-взискателни или по-черногледни. Тези две тенденции се проявяват също по отношение и на трите етноси.

	ДО 25			26-35			36-45			45-55		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
ТА	0.50	0.45	0.72	0.46	0.48	0.86	0.38	0.54	0.89	0.00	0.46	1.00
ВА	0.50	0.45	0.77	0.43	0.41	0.63	0.44	0.45	0.88	0.5	0.5	1.00
ИА	0.54	0.45	0.68	0.28	0.37	0.52	0.41	0.57	0.86	0.5	1.00	1.00
ОП	0.22	0.32	0.55	0.32	0.31	0.65	0.60	0.45	0.45	1.00	0.50	0.50

	ДО 25			26-35			36-45			45-55		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
АР	0.55	0.52	0.50	0.46	0.54	0.54	0.27	0.60	0.79	0.10	0.58	1.00
АН	0.32	0.36	0.46									
РО	0.32	0.52	0.77	0.41	0.67	0.79	0.46	0.84	0.89	0.50	0.49	1.00
ЧВ	0.41	0.45	0.24	0.57	0.46	0.10	0.68	0.48	0.22	0.86	0.50	1.00

2. Влияние на степента на учебното заведение, в което работи учителят

- По-високи средни оценки на трите етноса дават учителите в началния курс (0,53) срещу 0,51 в средния и горен курс.

Н			СГ		
б	т	ц	б	т	ц
0.64	0.55	0.38	0.65	0.61	0.26

- Оценките на българчетата практически са едни и същи (0,64-0,65).
- Колкото е по-високо равнището на училището (като част от образователната система), толкова по-ниско се оценяват циганчетата: 0,38 в началния курс и 0,26 в средния и горен курс.
- Колкото е по-висока степента на учебното заведение, толкова по-високи са оценките на турчетата: 0,55 в началния курс и 0,61 в средния и горен курс.
- При оценката на потребностната сфера, най-високи общи оценки дават учителите в началния курс (0,56) и най-ниски са оценките в средния и горен курс (0,50). Колкото е по-висока степента на учебното заведение, толкова по-високи са оценките на българчетата (0,71-0,73) и турчетата (0,58-0,67). Обратното, оценките на циганчетата намаляват (0,39-0,09).

	НАЧ.КУРС			СР. И ГОР. КУРС				НАЧ.КУРС			СР. И ГОР. КУРС		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
Потр. от постижения	0.83	0.50	0.19	0.50	1.00	0.00	Потр. от развлечения	0.85	0.69	0.83	1.00	0.50	0.50
Потр. от разяснение	0.81	0.65	0.31	0.75	1.00	0.00	П. от приятни усещания	0.83	0.65	0.42	0.75	0.25	0.00
Потр. от познание	0.83	0.71	0.56	1.00	0.75	0.50	Потребност от секс	0.52	0.50	0.63	0.25	0.50	0.00
Потр. от създаване	0.67	0.40	0.17	1.00	0.50	0.00	Потр. грижа от другите	0.65	0.46	0.19	0.50	0.75	0.25
Потр. изб.порицание	0.69	0.44	0.10	0.75	0.50	0.00	Потр. от автономия	0.65	0.60	0.56	0.25	0.75	0.00
Потр. изб.физ. травми	0.71	0.63	0.35	1.00	0.75	0.00	Потр. от изолация	0.46	0.44	0.25	0.50	0.75	0.00
Потр. от придобиване	0.69	0.67	0.33	1.00	0.75	0.25	Потр. от одобрение	0.88	0.75	0.46	0.75	0.50	0.00
Потр. изб. неуспехите	0.71	0.63	0.29	0.50	0.75	0.00	Потр. от доминиране	0.67	0.63	0.42	0.75	0.50	0.00
Потр. от общество	0.85	0.67	0.40	1.00	0.75	0.00	Потр. от показност	0.85	0.73	0.58	1.00	0.50	0.00
Потр.от уважение	0.73	0.58	0.33	1.00	0.75	0.00	Потр. от отстъпване	0.46	0.40	0.15	0.75	0.50	0.50
Потр. грижа за другите	0.75	0.46	0.29	0.50	0.75	0.00	Потр. от компенсация	0.71	0.58	0.23	0.75	1.00	0.00
Потребност от ред	0.83	0.56	0.08	0.75	0.75	0.00	Потр.от самооправд.	0.75	0.65	0.58	0.50	0.50	0.25

- При оценката на качествата на личността, колкото е по-високо равнището на училището (като част от образователната система), толкова по-ниско се оценяват циганчетата (0,33 в на-

чалния курс и 0,22 в средния и горен курс). Българчетата се оценяват най-ниско в началния курс (0,70), а в средния и горен курс оценката е 0,71. Същата е тенденцията и при турчетата: в началния курс оценката е 0,60 и в средния и горен курс - 0,67.

	начален курс			ср.и горен курс				начален курс			ср. и горен курс		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
Активна жизнена позиция	0.81	0.71	0.56	0.83	0.63	0.50	Организираност	0.73	0.69	0.29	0.79	0.58	0.54
Амбициозност	0.81	0.65	0.15	1.00	0.50	0.50	Отзивчивост	0.72	0.60	0.40	0.67	0.71	0.17
Вежливост	0.74	0.67	0.32	0.79	0.67	0.38	Откровеност	0.63	0.63	0.15	0.75	0.75	0.00
Великодушие	0.67	0.56	0.29	0.75	1.00	0.25	Патриотизъм	0.64	0.60	0.48	0.33	0.75	0.38
Винаги готов да прави услуга	0.52	0.56	0.44	0.75	0.75	0.00	Послушание	0.58	0.54	0.17	1.00	0.75	0.00
Висока обща култура	0.82	0.62	0.21	0.71	0.67	0.21	Постоянство	0.55	0.58	0.23	0.63	0.58	0.13
Високо самочувствие	0.85	0.67	0.67	0.58	0.67	0.50	Радикализъм	0.58	0.38	0.38	0.75	0.25	0.50
Впечатлителност	0.63	0.48	0.63	0.75	0.75	0.25	Рационализъм (разумност)	0.75	0.53	0.17	0.50	0.75	0.00
Гъвкавост на мисленето	0.75	0.61	0.40	0.71	0.75	0.46	Самокритичност	0.49	0.57	0.35	0.58	0.42	0.25
Да се разбира с родителите	0.73	0.75	0.31	1.00	0.50	0.00	Самостоятелност	0.68	0.62	0.26	0.71	0.58	0.38
Дисциплинираност	0.60	0.56	0.18	0.71	0.68	0.09	Сдържаност	0.51	0.60	0.22	0.79	0.46	0.21
Добър ученик	0.81	0.58	0.17	0.50	0.75	0.00	Скромност	0.60	0.53	0.28	0.78	0.60	0.15
Добро семейно възпитание	0.77	0.54	0.08	0.50	1.00	0.00	Смелост	0.60	0.59	0.62	0.81	0.73	0.71
Експанзивност	0.75	0.58	0.50	0.50	0.75	0.00	Сръчност	0.77	0.65	0.46	0.75	0.75	0.00
Любознателност	0.86	0.65	0.31	0.87	0.81	0.15	Тактичност	0.58	0.51	0.34	0.79	0.54	0.17
Интелектуалност	0.83	0.48	0.16	0.50	0.75	0.00	Творчество в работата	0.71	0.54	0.32	0.63	0.75	0.25
Искреност	0.77	0.65	0.36	0.83	0.71	0.17	Трудолюбие	0.85	0.75	0.25	0.90	0.67	0.13
Колективизъм	0.69	0.78	0.69	0.79	0.46	0.54	Уваж. към труда на другите	0.69	0.67	0.30	0.67	0.63	0.29
Критичност	0.64	0.56	0.35	0.67	0.58	0.54	Упоритост	0.81	0.73	0.33	0.88	0.63	0.21
Методичен	0.75	0.40	0.10	0.75	0.75	0.00	Устойчив интерес към ученето	0.79	0.60	0.26	0.75	0.63	0.13
Може да се оправя сам	0.56	0.54	0.33	0.50	0.75	0.00	Физическа сила и здраве	0.65	0.73	0.67	0.75	0.75	0.50
Нас.оч. да дава на другите	0.55	0.57	0.29	0.54	0.58	0.50	Физическа красота	0.73	0.67	0.54	0.88	0.67	0.46
Обичан от своите другари	0.77	0.58	0.25	0.50	0.75	0.00	Хуманизъм	0.71	0.62	0.43	0.75	0.50	0.29
Общителност	0.83	0.63	0.68	0.75	0.73	0.33	Честност	0.76	0.70	0.26	0.75	0.67	0.13
							Чувство за отговорност	0.62	0.66	0.32	0.67	0.54	0.17

- При оценката на детето като агент на междуличностни отношения, турчетата и циганчетата получават все по-високи оценки с нарастването на нивото на образователната система. За турчетата оценките са от 0,48 до 0,56, а за циганчетата - от 0,42 до 0,46. Българчетата доминират в началния курс (0,54), но отстъпват на турчетата в средния и горен курс (0,51 срещу 0,56).

	НАЧ.КУРС			СР. И ГОРЕН КУРС				НАЧ.КУРС			СР. И ГОР. КУРС		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
ВЛО	0.63	0.50	0.53	0.54	0.58	0.50	ПСО	0.53	0.53	0.48	0.52	0.52	0.42
НДО	0.51	0.50	0.39	0.53	0.58	0.43	ЗПО	0.53	0.53	0.41	0.53	0.47	0.38
ПАО	0.50	0.50	0.47	0.49	0.59	0.53	СКО	0.59	0.52	0.44	0.53	0.57	0.50
НСО	0.46	0.50	0.46	0.51	0.55	0.44	ОВО	0.59	0.53	0.36	0.44	0.58	0.49

- При оценката на агресивността, колкото в по-висока степен на образователната система работи учителят, толкова по-висока оценка дава: 0,50 в началния курс и 0,52 в средния и горен курс. Оценките на българчетата и турчетата варират в много тесни граници: на българчетата 0,41 в началния курс и 0,34 в средния и горен курс; на турчетата - 0,48 в началния и 0,47 в средния и горен курс. Оценките на циганчетата, пък нарастват: 0,56-0,75.

	НК			СГК				НК			СГК		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
ТА	0.39	0.63	0.91	0.25	0.75	1.00	АР	0.52	0.60	0.78	0.25	0.25	1.00
ВА	0.29	0.50	0.84	0.25	0.50	1.00	АН	0.4	0.40	0.42		0.75	
ИА	0.42	0.46	0.78	0.48	0.50	1.00	РО	0.38	0.56	0.73	0.25	0.25	1.00
ОП	0.40	0.27	0.61	0.51	0.25	0.65	ЧВ	0.75	0.40	0.00	0.62	0.45	0.00

3. Влияние на образованието на учителите

- Най-високи средни оценки на всички етноси дават учителите - висшисти (0,56), следвани от среднистите (0,55) и полувисшистите (0,52).

с			пв			в		
б	т	ц	б	т	ц	б	т	ц
0.62	0.61	0.43	0.64	0.55	0.37	0.68	0.56	0.45

- С нарастването на образованието на учителите нарастват оценките на българчетата (0,62-0,68) и циганчетата (0,37-0,45) и намаляват на турчетата (0,61-0,55).

- Очевидна е ролята на по-високото образование, което в случая означава и професионално образование. Общата тенденция от множество изследвания по света с образованието да нараства толерантността към малцинствата от всякакъв вид се потвърждава за циганчетата, но не и за турчетата.

- При оценката на потребностната сфера най-високи оценки дават учителите - среднисти (0,61), следвани от висшистите (0,58) и полувисшистите (0,54). Оценката на българчетата практически не зависи от образованието, тя е в границите на 0,03 (0,71-0,74). Оценката на циганчетата намалява с нарастването на образованието (0,35-0,42), Турчетата се оценяват най-високо от среднистите (0,75) и на ниво 0,57-0,58 от другите учители.

	СРЕДНО			ПОЛУВИШЕ			ВИШЕ				СРЕДНО			ПОЛУВИШЕ			ВИШЕ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
Потр. от постижения	0.67	0.83	0.17	0.84	0.51	0.17	0.89	0.50	0.28	Потр. от развлечения	0.83	0.67	0.83	0.84	0.66	0.79	0.72	0.61	0.94
Потр. от разяснение	0.83	0.83	0.17	0.80	0.61	0.27	0.83	0.44	0.06	П. от приятни усещания	0.83	0.67	0.17	0.83	0.61	0.43	0.83	0.61	0.67
Потр. от познание	0.83	1.00	0.67	0.83	0.63	0.47	0.89	0.50	0.17	Потребност от секс	0.33	0.50	0.33	0.50	0.51	0.64	0.28	0.50	0.50
Потр. от създаване	0.67	0.50	0.17	0.73	0.44	0.20	0.83	0.56	0.28	Потр. грижа от другите	0.83	1.00	0.50	0.61	0.44	0.26	0.78	0.61	0.61
Потр. изб.порицание	0.67	0.50	0.17	0.64	0.47	0.10	0.83	0.50	0.22	Потр. от автономия	0.50	1.00	0.50	0.67	0.61	0.54	0.67	0.61	0.78
Потр. изб.физ. травми	0.83	1.00	0.33	0.71	0.59	0.31	0.89	0.61	0.22	Потр. от изолация	0.33	0.50	0.17	0.49	0.43	0.31	0.50	0.56	0.44
Потр. от придобиване	0.67	0.67	0.17	0.70	0.67	0.34	0.67	0.78	0.61	Потр. от одобрение	0.83	0.83	0.50	0.77	0.66	0.44	0.78	0.67	0.78
Потр. изб. неуспехите	0.83	0.67	0.17	0.70	0.60	0.23	0.72	0.50	0.11	Потр. от доминиране	0.83	0.83	0.50	0.66	0.60	0.31	0.72	0.56	0.50
Потр. от общество	0.67	0.83	0.33	0.89	0.63	0.36	0.83	0.56	0.28	Потр. от показност	0.83	0.83	0.50	0.83	0.70	0.56	0.78	0.56	0.78
Потр.от уважение	0.83	0.83	0.50	0.69	0.59	0.27	0.89	0.72	0.28	Потр. от отсъпване	0.50	0.50	0.67	0.49	0.41	0.20	0.67	0.44	0.28
Потр. грижа за другите	0.50	0.67	0.17	0.71	0.56	0.34	0.72	0.89	0.28	Потр. от компенсация	1.00	0.83	0.17	0.70	0.59	0.21	0.78	0.56	0.28
Потребност от ред	0.83	0.67	0.17	0.81	0.53	0.10	0.78	0.50	0.11	Потр.от самооправд.	0.83	0.83	0.50	0.67	0.59	0.51	0.61	0.67	0.61

- При оценката на детето като агент на междуличностни отношения всички учители дават оценки с една и съща, стандартна структура. Колкото е по-високо образованието, толкова по-ниско се оценяват циганчетата (0,46-0,43) и турчетата (0,52-0,49). Българчетата се оценяват

най-високо от средните (0,56), след това от висшите (0,54) и накрая от полувисшите (0,53).

	СРЕДНО			ПОЛУВИСШЕ			ВИСШЕ				СРЕДНО			ПОЛУВИСШЕ			ВИСШЕ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
ВЛО	0.69	0.52	0.55	0.62	0.51	0.49	0.60	0.49	0.45	ПСО	0.53	0.52	0.51	0.51	0.52	0.47	0.54	0.54	0.42
НДО	0.59	0.52	0.44	0.52	0.51	0.38	0.58	0.49	0.34	ЗПО	0.54	0.54	0.33	0.51	0.50	0.40	0.53	0.48	0.42
ПАО	0.45	0.48	0.39	0.50	0.50	0.47	0.54	0.52	0.41	СКО	0.57	0.58	0.48	0.57	0.49	0.44	0.54	0.45	0.49
НСО	0.51	0.55	0.51	0.47	0.49	0.43	0.45	0.48	0.37	ОВО	0.60	0.47	0.46	0.56	0.49	0.38	0.55	0.49	0.50

- При оценката на агресивността на децата, най-високи оценки дават полувисшите - 0,51, след това - средните (0,50) и най-ниски - висшите (0,41). С нарастването на образованието на учителите (от средно към висше) намаляват оценките на агресивността като цяло на българчетата (0,44-0,32) и турчетата (0,52-0,43). Оценките на циганчетата варират, като най-агресивни ги оценяват полувисшите (0,63), най-ниски са оценките на висшите (0,47). Във всички случаи, обаче се запазва стандартното подреждане на етносите, за което стана вече дума (българчета - турчета - циганчета и за чувството за вина - обратното). Това стандартно подреждане няма нито едно изключение при полувисшите. При учителите с друго образование има някои особености. Средните виждат при вербалната агресивност доминиране на българчетата и турчетата, както и при опозиционното поведение - на турчетата. Висшите смятат, че при индиректната агресивност доминират турчетата, а при агресивното недоверие - българчетата. Във всички други случаи, обаче подреждането е едно и също.

	СРЕДНО			ПОЛУВИСШЕ			ВИСШЕ				СРЕДНО			ПОЛУВИСШЕ			ВИСШЕ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
ТА		0.67		0.39	0.50	0.83	0.28	0.89		АР	0.50	0.51	0.67	0.47	0.54	0.70	0.06	0.44	0.61
ВА	0.67	0.67	0.50	0.53	0.49	0.77	0.28	0.33	0.67	АН	0.33	0.33	0.17	0.33	0.46	0.47	0.5	0.42	0.17
ИА	0.50	0.67	0.83	0.42	0.54	0.68	0.22	0.44	0.33	РО	0.41	0.33	0.83	0.35	0.58	0.75	0.22	0.44	0.39
ОП	0.33	0.50	0.33	0.33	0.40	0.64	0.33	0.33	0.39	ЧВ	0.50	0.42	0.17	0.58	0.40	0.24	0.67	0.50	0.33

- При оценката на детските качества, с нарастването на образованието на учителите нарастват оценките на българчетата (0,62-0,77) и циганчетата (0,34-0,38) и намаляват на турчетата (0,69-0,59).

	СРЕДНО			ПОЛУВИСШЕ			ВИСШЕ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
Активна жизнена позиция	0.61	1.00	0.72	0.82	0.75	0.49	0.80	0.72	0.42
Амбициозност	0.67	0.83	0.50	0.84	0.66	0.14	0.78	0.67	0.28
Вежливост	0.72	0.67	0.44	0.72	0.71	0.37	0.75	0.75	0.52
Великодушие	0.83	0.67	0.33	0.71	0.53	0.36	0.72	0.33	0.39
Винаги готов да прави услуга	0.50	0.67	0.33	0.57	0.50	0.43	0.61	0.44	0.50
Висока обща култура	0.78	0.67	0.39	0.80	0.63	0.22	0.83	0.68	0.27
Високо самочувствие	0.89	0.56	0.44	0.80	0.70	0.62	0.72	0.78	0.58
Впечатлителност	1.00	0.83	0.67	0.64	0.47	0.57	0.72	0.44	0.78
Гъвкавост на мисленето	0.72	0.78	0.44	0.76	0.63	0.40	0.67	0.65	0.58
Да се разбира с родителите	0.50	1.00	0.17	0.77	0.76	0.26	0.83	0.67	0.17
Дисциплинираност	0.50	0.78	0.26	0.62	0.61	0.27	0.68	0.62	0.27

Добър ученик	0.83	0.67	0.33	0.84	0.57	0.10	0.89	0.50	0.11
Добро семейно възпитание	0.67	0.67	0.17	0.81	0.54	0.09	0.89	0.50	0.11
Експанзивност	0.83	0.83	0.33	0.66	0.53	0.46	0.78	0.44	0.39
Любознателност	0.70	0.71	0.30	0.87	0.78	0.26	0.88	0.65	0.28
Интелектуалност	0.58	0.70	0.25	0.87	0.49	0.11	0.88	0.50	0.11
Искреност	0.83	0.78	0.39	0.80	0.69	0.39	0.78	0.62	0.33
Колективизъм	0.44	0.72	0.72	0.73	0.76	0.67	0.67	0.78	0.62
Критичност	0.83	0.72	0.72	0.67	0.58	0.40	0.70	0.62	0.45
Методичен	0.83	0.50	0.17	0.70	0.40	0.11	0.83	0.39	0.06
Може да се оправя сам	0.67	0.50	0.33	0.59	0.53	0.36	0.78	0.50	0.22
Нас.оч. да дава на другите	0.56	0.56	0.67	0.55	0.55	0.34	0.50	0.58	0.27
Обичан от своите другари	0.83	0.50	0.17	0.77	0.56	0.27	0.89	0.44	0.28
Общителност	0.78	0.72	0.45	0.85	0.62	0.67	0.83	0.65	0.45

	СРЕДНО			ПОЛУВИСШЕ			ВИСШЕ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
Организираност	0.67	0.89	0.83	0.74	0.70	0.32	0.73	0.65	0.40
Отзивчивост	0.44	0.67	0.40	0.75	0.63	0.42	0.69	0.65	0.50
Откровеност	0.50	0.50	0.17	0.69	0.64	0.14	0.94	0.56	0.22
Патриотизъм	0.61	0.56	0.50	0.73	0.50	0.44	0.80	0.55	0.38
Послушание	0.50	0.83	0.33	0.66	0.56	0.19	0.89	0.61	0.22
Постоянство	0.56	0.44	0.28	0.59	0.64	0.26	0.72	0.68	0.42
Радикализъм	0.67	0.33	0.50	0.56	0.36	0.33	0.61	0.44	0.50
Рационализъм (разумност)	0.58	0.58	0.17	0.74	0.50	0.19	0.83	0.56	0.20
Самокритичност	0.28	0.72	0.44	0.55	0.56	0.38	0.62	0.42	0.47
Самостоятелност	0.64	0.70	0.22	0.71	0.60	0.31	0.75	0.61	0.30
Сдържаност	0.44	0.33	0.33	0.53	0.67	0.27	0.70	0.58	0.40
Скромност	0.33	0.56	0.28	0.61	0.59	0.30	0.73	0.53	0.38
Смелост	0.42	0.59	0.64	0.70	0.68	0.69	0.69	0.59	0.54
Сръчност	0.33	0.83	0.33	0.81	0.69	0.41	0.89	0.56	0.22
Тактичност	0.50	0.50	0.39	0.62	0.58	0.32	0.68	0.67	0.40
Творчество в работата	0.78	0.67	0.33	0.73	0.56	0.32	0.75	0.53	0.38
Трудолюбие	0.50	0.89	0.25	0.82	0.79	0.34	0.80	0.75	0.25
Уваж. към труда на другите	0.56	0.78	0.33	0.72	0.69	0.41	0.68	0.67	0.43
Упоритост	0.50	0.78	0.33	0.82	0.78	0.44	0.88	0.77	0.60
Устойчив интерес към ученето	0.67	0.78	0.28	0.78	0.63	0.25	0.78	0.70	0.27
Физическа сила и здраве	0.83	1.00	0.50	0.70	0.73	0.63	0.50	0.61	0.72
Физическа красота	0.56	0.61	0.33	0.78	0.72	0.54	0.77	0.65	0.67
Хуманизъм	0.39	0.83	0.39	0.76	0.66	0.49	0.82	0.45	0.50
Честност	0.61	0.72	0.33	0.79	0.72	0.31	0.92	0.53	0.32
Чувство за отговорност	0.61	0.78	0.39	0.65	0.69	0.30	0.70	0.65	0.37

4. Влияние на етническия произход на учителите

- Етническият произход на учителите е един от най-силно влияещите фактори при оценяването на качествата на децата от основните етноси, живеещи у нас. В изследването бяха проучени учители от двата етноса, имащи най-голямо практическо значение за нашата действителност - българи и турци.

- По-високи средни оценки на трите етноса дават турците: 0,55 срещу 0,53.

б			т		
б	т	ц	б	т	ц
0.652	0.555	0.381	0.617	0.623	0.399

- Учителите имат значителна етноцентристка нагласа, изразяваща се, както вече беше посочено в надценяване на качествата на "своя" етнос. Тя е по-силна у българите, при които раз-

ликата “свои-чужди” е много по-изразена и отношението към турчетата е по-негативно (0,65 срещу 0,55), отколкото на турците към българчетата (0,62 срещу 0,61).

- Циганчетата се оценяват по-високо от учителите-турци, които и към тях проявяват по-висока толерантност от българите (0,40 срещу 0,38).
- Въпреки, че при всички учители се забелязва етноцентризъм, този етноцентризъм не е глобален, не е и толкова съществен (разликите в оценките са малки). Доминират професионално мотивираните оценки.
- При оценяването на потребностната сфера, учителите - българи и турци дават едни и същи средни оценки на децата: 0,55 и 0,56. Забелязва се известен етноцентризъм, но той не е тотален. Българите дават оценка на “своите” 0,73, а на “чуждите” - 0,56. Турците - съответно 0,65 и 0,69. Разликата е при българите 0,04, а при турците - 0,09. Това означава, че турците са много по-близо до оценяването на българчетата до оценката на българите, отколкото българите до оценката на турците при оценяване на турчетата. Българите са по-мнителни и имат склонност да подценяват турчетата или обратното, турците имат склонност да надценяват българчетата.

	БЪЛГАРИ			ТУРЦИ				БЪЛГАРИ			ТУРЦИ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
Потр. от постижения	0.86	0.47	0.15	0.78	0.78	0.33	Потр. от развлечения	0.76	0.61	0.82	1.00	0.83	0.83
Потр. от разяснение	0.82	0.53	0.18	0.78	0.83	0.39	П. от приятни усещания	0.85	0.61	0.50	0.78	0.61	0.33
Потр. от познание	0.86	0.57	0.36	0.78	0.78	0.61	Потребност от секс	0.47	0.56	0.67	0.39	0.39	0.39
Потр. от създаване	0.75	0.44	0.21	0.72	0.50	0.17	Потр. грижа от другите	0.68	0.50	0.35	0.50	0.50	0.28
Потр. изб.порицание	0.72	0.47	0.13	0.56	0.50	0.11	Потр. от автономия	0.68	0.65	0.65	0.56	0.56	0.39
Потр. изб.физ. травми	0.81	0.65	0.38	0.67	0.50	0.00	Потр. от изолация	0.44	0.43	0.38	0.67	0.61	0.17
Потр. от придобиване	0.71	0.69	0.42	0.72	0.67	0.28	Потр. от одобрение	0.78	0.63	0.50	0.78	0.78	0.50
Потр. изб. неуспехите	0.75	0.56	0.18	0.56	0.67	0.28	Потр. от доминиране	0.69	0.61	0.38	0.67	0.61	0.33
Потр. от общество	0.88	0.57	0.33	0.83	0.78	0.28	Потр. от показност	0.78	0.65	0.60	0.94	0.72	0.56
Потр.от уважение	0.72	0.58	0.25	0.78	0.78	0.33	Потр. от отстъпване	0.56	0.42	0.22	0.39	0.44	0.33
Потр. грижа за другите	0.72	0.65	0.29	0.61	0.61	0.33	Потр. от компенсация	0.76	0.56	0.25	0.61	0.72	0.06
Потребност от ред	0.82	0.49	0.08	0.78	0.78	0.17	Потр.от самооправд.	0.67	0.60	0.53	0.67	0.67	0.56

- При оценяването на качествата на личността, учителите - българи оценяват българчетата с 0,74, турчетата - с 0,58 и циганчетата - с 0,33. Турците дават съответно на българчетата 0,67, на турчетата - 0,71 и на циганчетата - 0,39. Очевидна е етноцентристката нагласа на учителите, която се проявява в оценките на по-голямата част от качествата. Тя е по-силна у българите, при които разликата “свои” - “чужди” е много по-изразена.

	БЪЛГАРИ			ТУРЦИ				БЪЛГАРИ			ТУРЦИ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
Активна жизнена позиция	0.84	0.73	0.47	0.71	0.82	0.55	Отзивчивост	0.75	0.61	0.44	0.60	0.70	0.42
Амбициозност	0.84	0.62	0.15	0.75	0.85	0.35	Откровеност	0.76	0.58	0.15	0.60	0.75	0.20
Вежливост	0.75	0.68	0.38	0.67	0.82	0.46	Патриотизъм	0.72	0.50	0.42	0.77	0.56	0.47
Великодушие	0.73	0.43	0.35	0.70	0.75	0.40	Послушен	0.72	0.54	0.18	0.60	0.75	0.30
Винаги готов за услуга	0.58	0.45	0.45	0.55	0.70	0.40	Постоянство	0.61	0.62	0.26	0.62	0.69	0.37
Висока обща култура	0.82	0.62	0.22	0.74	0.72	0.30	Радикализъм	0.58	0.37	0.38	0.45	0.50	0.35
Високо самочувствие	0.81	0.73	0.62	0.74	0.64	0.55	Рационализъм	0.74	0.45	0.15	0.75	0.65	0.20
Впечатлителност	0.68	0.47	0.60	0.65	0.60	0.70	Самокритичност	0.58	0.51	0.39	0.45	0.60	0.41
Гъвкаво мислене	0.76	0.58	0.43	0.67	0.81	0.49	Самостоятелност	0.70	0.63	0.39	0.62	0.74	0.42
Да се разб. с родители	0.82	0.70	0.20	0.55	0.95	0.35	Сдържаност	0.58	0.57	0.28	0.50	0.80	0.37
Дисциплинираност	0.67	0.61	0.23	0.61	0.72	0.26	Скромност	0.67	0.56	0.32	0.46	0.63	0.31
Добро семейно възпитание	0.82	0.51	0.10	0.80	0.65	0.10	Смелост	0.68	0.64	0.65	0.67	0.74	0.70
Добър ученик	0.87	0.54	0.10	0.80	0.65	0.20	Сръчен	0.81	0.64	0.35	0.75	0.80	0.45

Експанзивност	0.69	0.50	0.39	0.70	0.65	0.60	Тактичност	0.62	0.56	0.33	0.64	0.71	0.39
Любознателност	0.90	0.65	0.31	0.80	0.76	0.26	Творчество в работата	0.73	0.51	0.31	0.76	0.71	0.41
Интелектуалност	0.85	0.48	0.09	0.85	0.57	0.22	Трудолюбие	0.82	0.76	0.30	0.70	0.88	0.37
Искреност	0.81	0.65	0.35	0.77	0.77	0.47	Уваж.към труда	0.74	0.68	0.41	0.62	0.73	0.40
Колективизъм	0.73	0.74	0.63	0.60	0.83	0.74	Упоритост	0.82	0.76	0.49	0.81	0.85	0.40
Критичност	0.71	0.57	0.39	0.63	0.65	0.55	Уст. интерес към ученето	0.76	0.62	0.20	0.81	0.74	0.40
Методичен	0.74	0.38	0.11	0.70	0.50	0.10	Физическа сила и здраве	0.66	0.70	0.64	0.70	0.80	0.65
Може да се оправя сам	0.65	0.51	0.35	0.55	0.55	0.25	Физическа красота	0.77	0.69	0.57	0.74	0.73	0.53
Нас. да дава на другите	0.55	0.50	0.32	0.53	0.71	0.44	Хуманизъм	0.77	0.57	0.48	0.68	0.78	0.50
Обичан от другарите	0.87	0.53	0.24	0.55	0.55	0.35	Честност	0.79	0.66	0.30	0.85	0.76	0.35
Общителност	0.85	0.60	0.59	0.77	0.79	0.69	Чувство за отговорност	0.68	0.66	0.26	0.60	0.74	0.49
Организиран	0.74	0.66	0.32	0.71	0.82	0.50							

- При оценяването на детето като агент на междуличностни отношения, това е един от най-силно влияещите фактори. Реакцията на учителите е етноцентристка. Българите оценяват българчетата като цяло с 0,54, а турчетата с 0,49. Турците оценяват турчетата с 0,53, колкото и българчетата. За отбелязване е, че етноцентризмът на българите е по-силен и отношението към турчетата е по-негативно, отколкото на турците към българчетата. Циганчетата се оценяват по-високо от учителите-турци (0,46 срещу 0,42), които и по отношение на тях проявяват по-висока толерантност от българите.

	БЪЛГАРИ			ТУРЦИ				БЪЛГАРИ			ТУРЦИ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
ВЛО	0.62	0.50	0.47	0.51	0.53	0.46	ПСО	0.65	0.51	0.54	0.54	0.53	0.48
НДО	0.55	0.50	0.37	0.51	0.49	0.40	ЗПО	0.49	0.51	0.37	0.53	0.53	0.41
ПАО	0.52	0.50	0.45	0.57	0.47	0.44	СКО	0.46	0.52	0.46	0.57	0.57	0.51
НСО	0.48	0.50	0.41	0.56	0.47	0.40	ОВО	0.42	0.49	0.47	0.57	0.58	0.43

- При оценяването на агресивността на децата, оценките, които се дават от българите са като цяло по-високи (0,50 срещу 0,44). Най-близки са оценките на циганчетата (0,60 от българите и 0,59 от турците).

	БЪЛГАРИ			ТУРЦИ				БЪЛГАРИ			ТУРЦИ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
ТА							АР	0.42	0.59	0.72	0.30	0.25	0.55
ВА	0.43	0.46	0.72	0.45	0.50	0.80	АН	0.39	0.47	0.41	0.25	0.36	0.35
ИА	0.41	0.50	0.61	0.35	0.35	0.60	РО	0.39	0.61	0.69	0.3	0.30	0.70
ОП	0.35	0.40	0.56	0.30	0.25	0.60	ЧВ	0.54	0.35	0.20	0.45	0.60	0.27

5. Влияние на пола на учителите

- Полът на учителите е един от най-силно влияещите фактори при изграждането на образа на детето.
- Жените-учителки дават малко по-високи средни оценки (0,53 срещу 0,51). Те са по-щедри при оценяването на циганчетата (0,39 на 0,35) и турчетата (0,55 на 0,53). При оценката на българчетата, обаче доминират мъжете (0,66 срещу 0,64).

М			Ж		
б	т	ц	б	т	ц
0.66	0.53	0.35	0.64	0.55	0.39

- При оценката на потребностната сфера доминират жените-учителки с оценки: 0,56 срещу 0,53 на мъжете. Те са най-щедри при оценяването на циганчетата - 0,38 срещу 0,24. За турчетата разликата с мъжете е малка: 0,58 срещу 0,57. При оценката на българчетата, обаче доминират мъжете: 0,79 срещу 0,71.

	МЪЖЕ			ЖЕНИ				МЪЖЕ			ЖЕНИ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
Потр. от постижения	0.90	0.60	0.00	0.83	0.52	0.21	Потр. от развлечения	0.90	0.50	0.50	0.81	0.67	0.86
Потр. от разяснение	0.70	0.60	0.20	0.82	0.60	0.23	П. от приятни усещания	1.00	0.50	0.60	0.81	0.63	0.44
Потр. от познание	0.90	0.50	0.20	0.83	0.64	0.45	Потребност от секс	0.80	0.70	0.80	0.41	0.49	0.57
Потр. от създаване	0.80	0.50	0.10	0.74	0.46	0.23	Потр. грижа от другите	0.70	0.40	0.20	0.66	0.52	0.36
Потр. изб.порицание	0.90	0.20	0.00	0.66	0.51	0.14	Потр. от автономия	0.50	0.70	0.60	0.68	0.63	0.58
Потр. изб.физ. травми	0.70	0.60	0.30	0.76	0.62	0.30	Потр. от изолация	0.50	0.70	0.30	0.48	0.43	0.33
Потр. от придобиване	0.80	0.70	0.30	0.68	0.69	0.39	Потр. от одобрение	0.80	0.50	0.00	0.77	0.69	0.57
Потр. изб. неуспехите	0.60	0.70	0.00	0.73	0.57	0.23	Потр. от доминиране	0.60	0.70	0.20	0.69	0.60	0.38
Потр. от общество	0.90	0.60	0.30	0.86	0.63	0.35	Потр. от показност	0.90	0.60	0.20	0.81	0.69	0.64
Потр.от уважение	0.90	0.70	0.20	0.71	0.62	0.30	Потр. от отстъпване	0.60	0.60	0.20	0.51	0.41	0.25
Потр. грижа за другите	1.00	0.50	0.10	0.67	0.64	0.35	Потр. от компенсация	0.80	0.60	0.10	0.73	0.60	0.24
Потребност от ред	1.00	0.60	0.00	0.79	0.52	0.12	Потр.от самооправд.	0.70	0.40	0.30	0.67	0.64	0.56

- При оценката на качествата на личността Учителите (мъжете) дават и на трите етноса високи оценки: на българчетата 0,76 срещу 0,71 (+0,05), на турчетата 0,63 срещу 0,61 (+0,02) и на циганчетата 0,31 срещу 0,29 (+0,02). Структурата на оценките, обаче в повечето случаи е една и съща.

	МЪЖЕ			ЖЕНИ				МЪЖЕ			ЖЕНИ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
Активна жизнена позиция	0.81	0.77	0.50	0.77	0.60	0.37	Отзивчивост	0.83	0.66	0.46	0.63	0.64	0.35
Амбициозност	0.80	0.90	0.10	0.81	0.65	0.18	Откровеност	0.80	0.70	0.00	0.71	0.64	0.18
Вежливост	0.72	0.71	0.42	0.77	0.77	0.27	Патриотизъм	0.74	0.53	0.44	0.73	0.40	0.37
Великодушие	0.90	0.70	0.30	0.72	0.50	0.35	Послушен	0.70	0.70	0.00	0.68	0.58	0.22
Винаги готов за услуга	0.70	0.60	0.40	0.56	0.53	0.46	Постоянство	0.61	0.63	0.31	0.60	0.67	0.13
Висока обща култура	0.80	0.66	0.26	0.83	0.50	0.10	Радикализъм	0.50	0.50	0.50	0.56	0.38	0.36
Високо самочувствие	0.79	0.74	0.61	0.80	0.47	0.57	Рационализъм	0.95	0.60	0.05	0.71	0.50	0.21
Впечатлителност	0.80	0.40	0.10	0.66	0.51	0.68	Самокритичност	0.55	0.55	0.41	0.50	0.47	0.30
Гъвкаво мислене	0.74	0.65	0.45	0.77	0.53	0.40	Самостоятелност	0.67	0.66	0.41	0.77	0.67	0.30
Да се разб. с родители	0.70	0.80	0.10	0.76	0.74	0.26	Сдържаност	0.58	0.62	0.31	0.40	0.73	0.23
Дисциплинираност	0.70	0.56	0.26	0.67	0.68	0.21	Скромност	0.68	0.59	0.40	0.63	0.69	0.22
Добро семейно възпитание	1.00	0.40	0.00	0.81	0.58	0.11	Смелост	0.69	0.70	0.65	0.68	0.59	0.66
Добър ученик	0.90	0.60	0.00	0.85	0.57	0.14	Сръчен	1.00	0.70	0.20	0.78	0.67	0.39
Експанзивност	0.70	0.40	0.20	0.69	0.55	0.46	Тактичност	0.63	0.59	0.36	0.60	0.63	0.23
Любознателност	0.85	0.72	0.27	0.87	0.66	0.20	Творчество в работата	0.73	0.57	0.35	0.80	0.47	0.23
Интелектуалност	0.95	0.55	0.05	0.86	0.60	0.19	Трудолюбие	0.76	0.81	0.32	0.78	0.81	0.24
Искреност	1.00	0.50	0.00	0.87	0.44	0.10	Уваж.към труда	0.72	0.71	0.43	0.57	0.60	0.20
Колективизъм	0.81	0.67	0.39	0.70	0.77	0.30	Упоритост	0.82	0.78	0.49	0.80	0.80	0.27
Критичност	0.71	0.78	0.70	0.63	0.60	0.30	Уст. интерес към ученето	0.77	0.65	0.27	0.80	0.67	0.13
Методичен	0.80	0.50	0.00	0.75	0.42	0.13	Физическа сила и здраве	0.40	0.50	0.80	0.67	0.75	0.63
Може да се оправя сам	0.50	0.50	0.20	0.64	0.54	0.31	Физическа красота	0.78	0.71	0.57	0.67	0.63	0.40
Нас. да дава на другите	0.55	0.55	0.36	0.43	0.63	0.27	Хуманизъм	0.75	0.62	0.50	0.73	0.67	0.37
Обичан от другарите	0.80	0.60	0.20	0.79	0.54	0.28	Честност	0.81	0.67	0.32	0.73	0.77	0.23
Общителност	0.89	0.70	0.43	0.80	0.54	0.65	Чувство за отговорност	0.66	0.68	0.33	0.63	0.70	0.20
Организиран	0.74	0.70	0.38	0.63	0.77	0.30							

- При оценката на децата като агенти на междуличностни отношения жените дават високи оценки на българчетата (0,54 срещу 0,52) и на турчетата (0,51 срещу 0,47). Оценката на мъжете за циганчетата, обаче е значително по-висока (0,48 срещу 0,43).

	МЪЖЕ			ЖЕНИ				МЪЖЕ			ЖЕНИ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
ВЛО	0.63	0.40	0.51	0.62	0.52	0.48	ПСО	0.49	0.46	0.55	0.52	0.53	0.45
НДО	0.48	0.40	0.45	0.54	0.52	0.37	ЗПО	0.48	0.55	0.39	0.52	0.49	0.40
ПАО	0.47	0.41	0.61	0.51	0.52	0.43	СКО	0.63	0.58	0.45	0.56	0.48	0.45
НСО	0.46	0.50	0.49	0.47	0.49	0.41	ОВО	0.53	0.48	0.38	0.57	0.49	0.41

• При оценката на агресивността жените дават малко по-високи общи оценки на агресивността - 0,51 срещу 0,49. По-високо са оценени българчетата (0,42 срещу 0,39) и циганчетата (0,62 срещу 0,53). Турчетата се оценяват като по-агресивни от мъжете (0,56 срещу 0,48).

	МЪЖЕ			ЖЕНИ				МЪЖЕ			ЖЕНИ		
	Б	Т	Ц	Б	Т	Ц		Б	Т	Ц	Б	Т	Ц
ТА	0.01	0.50	0.80	0.42	0.53	0.88	АР	0.40	0.60	0.50	0.41	0.54	0.73
ВА	0.30	0.50	0.60	0.44	0.46	0.78	АН	0.40	0.60	0.40	0.38	0.44	0.40
ИА	0.40	0.50	0.60	0.42	0.50	0.62	РО	0.40	0.80	0.70	0.40	0.54	0.73
ОП	0.40	0.50	0.60	0.35	0.37	0.57	ЧВ	0.80	0.50	0.00	0.53	0.43	0.26

ОБЩИ ИЗВОДИ

• Съществува стереотипно разбиране за качествата на трите основни етноси у нас: най-положително се оценяват българчетата (0,65), следвани от турчетата (0,56) и от циганчетата (0,39).

• Българчетата и турчетата се възприемат по-скоро като близки и сходни, отколкото като различни.

• Особено негативна е оценката на циганчетата, които се възприемат като твърде опасни, първични и необуздани.

Основният междуетнически конфликт учителят очаква между циганчетата и българчетата поради високата доминантност на двата етноса, като инициатор би трябвало да са циганчетата. Ако те имат усещането, че са дискриминирани, стремежът им за властно доминиране може да се прояви като насилие.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аспекти на етнокултурната ситуация в България и на Балканите. С., 1992.
2. Връзки на съвместимост и несъвместимост между християни и мюсюлмани в България. С., 1995.
3. Георгиев, Ж. и др. Някои резултати от изследването "Етнокултурната ситуация в България` 1992".- Социологически преглед, 1993, N 3,
4. Етническата картина в България. С., 1993.
5. Марушиякова, Е., В. Попов. Циганите в България. С., 1993.
6. Марушиякова, Е., В. Попов, Х. Кючуков. Беседи за българските роми. С., 1992.
7. Облуховски, К. Психология на човешките стремежи, С., 1981.
8. Собчик, Л. Н. Диагностика межличностных отношений (модифицированный вариант интерперсональной диагностики Т. Лири) Метод. руководство. М., 1990.
9. Rosenthal, R. A., L. Jacobson. Pygmalion a l'йcole : l'attente du maitre et le d'йveloppement intellectuel des ййves. P., 1983.
10. Siek S. Wybrane metody badania osobowosci. W., 1983.

ПРИЛОЖЕНИЯ

ТИП ОТНОШЕНИЕ	Б	Т	Ц
Властно-лидерско	0,62	0,50	0,49
Независимо-доминиращо	0,53	0,50	0,37
Праволинейно-агресивно	0,50	0,51	0,45
Недоверчиво-скептично	0,47	0,50	0,42
Покорно-срамежливо	0,52	0,53	0,46
Зависимо-послушно	0,51	0,50	0,40
Сътрудничещо-конвенционално	0,57	0,49	0,45
Отговорно-великодушно	0,56	0,49	0,40
СРЕДНО	0,54	0,50	0,43

Проявления на агресивността	Б	Т	Ц
Телесна (физическа) агресивност	0,36	0,52	0,84
Вербална (словесна) агресивност	0,44	0,47	0,73
Индиректна (косвена) агресивност	0,39	0,47	0,61
Опозиционно поведение (негативизъм)	0,34	0,37	0,57
Агресивна раздразнителност (гняв)	0,39	0,52	0,68
Агресивно недоверие (подозрителност)	0,36	0,45	0,39
Ревност и омраза	0,37	0,54	0,69
Чувство за вина след агресия	0,52	0,40	0,26
СРЕДНО	0,40	0,47	0,60

	КАЧЕСТВА НА ДЕТЕТО СПОРЕД УЧИТЕЛИТЕ	Б	Т	Ц
1	Активна жизнена позиция	0,81	0,76	0,49
2	Амбициозност	0,82	0,67	0,19
3	Вежливост	0,73	0,71	0,40
4	Великодушие	0,72	0,50	0,36
5	Винаги готов да прави услуга	0,57	0,50	0,44
6	Висока обща култура	0,80	0,64	0,24
7	Високо самочувствие	0,79	0,71	0,60
8	Впечатлителност	0,67	0,50	0,62
9	Гъвкавост на мисленето	0,74	0,64	0,44
10	Да се разбира с родителите си	0,77	0,76	0,23
11	Дисциплинираност(самоконтрол, сила на Свърхаза)	0,63	0,65	0,24
12	Добър ученик	0,85	0,56	0,12
13	Добро семейно възпитание	0,82	0,54	0,10
14	Експанзивност	0,69	0,53	0,44
15	Любознателност	0,88	0,68	0,30
16	Интелектуалност	0,86	0,50	0,12
17	Искреност	0,80	0,68	0,38
18	Колективизъм	0,70	0,76	0,66
19	Критичност	0,69	0,60	0,43
20	Методичен	0,73	0,40	0,11
21	Може да се оправя съвсем сам	0,63	0,52	0,33
22	Насоченост повече да дава на другите	0,54	0,55	0,35
23	Обичан от своите другари	0,80	0,53	0,27
24	Общителност	0,83	0,65	0,62
25	Организираност	0,73	0,70	0,37
26	Отзивчивост	0,71	0,63	0,43
27	Откровеност	0,72	0,62	0,16
28	Патриотизъм	0,74	0,51	0,43
29	Послушание	0,69	0,59	0,20
30	Постоянство	0,61	0,64	0,29
31	Радикализъм	0,55	0,39	0,37

32	Рационализъм (разумност)	0,76	0,53	0,19
33	Самокритичност	0,54	0,54	0,40
34	Самостоятелност	0,68	0,66	0,40
35	Сдържаност	0,56	0,63	0,30
36	Скромност	0,62	0,57	0,32
37	Смелост	0,68	0,67	0,65
38	Сръчност	0,80	0,67	0,37
39	Тактичност	0,62	0,60	0,34
40	Творчество в работата	0,74	0,56	0,34
41	Трудолюбие	0,80	0,79	0,32
42	Уважение към труда на другите	0,70	0,69	0,41
43	Упоритост	0,82	0,78	0,47
44	Устойчив интерес към ученето	0,77	0,65	0,26
45	Физическа сила и здраве	0,67	0,72	0,64
46	Физическа красота	0,77	0,70	0,55
47	Хуманизъм	0,75	0,63	0,49
48	Честност	0,80	0,68	0,31
49	Чувство за отговорност	0,66	0,68	0,32
	СРЕДНО	0,72	0,62	0,36

Потребности на личността (по Х.Мъри)	Б	Т	Ц
Потребност от постижения	0,84	0,53	0,19
Потребност от разяснение	0,81	0,60	0,22
Потребност от познание	0,84	0,63	0,43
Потребност от създаване	0,75	0,47	0,21
Потребност от избягване на порицание	0,68	0,48	0,13
Потребност от избягване на физически травми	0,76	0,62	0,30
Потребност от придобиване	0,69	0,69	0,38
Потребност от избягване на неуспехите	0,71	0,59	0,20
Потребност от общество	0,86	0,63	0,34
Потребност от уважение	0,73	0,63	0,29
Потребност от грижа за другите	0,70	0,63	0,32
Потребност от ред	0,81	0,53	0,11
Потребност от развлечения	0,82	0,65	0,82
Потребност от приятни усещания	0,83	0,62	0,46
Потребност от секс	0,45	0,51	0,60
Потребност от грижа от страна на другите	0,66	0,51	0,34
Потребност от автономия	0,66	0,64	0,59
Потребност от изолация	0,48	0,46	0,33
Потребност от одобрение	0,78	0,67	0,51
Потребност от доминиране	0,68	0,61	0,36
Потребност от показност	0,82	0,68	0,60
Потребност от отстъпване	0,52	0,43	0,25
Потребност от компенсация	0,73	0,60	0,22
Потребност от самооправдание	0,67	0,62	0,53
СРЕДНО	0,72	0,58	0,36